

Η αναγκαία μεταρρύθμιση και τα λάθη της κυβέρνησης

Μαρία Ρεπούση

Χρειάζονται μεταρρυθμίσεις τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας; Η απάντηση είναι κατηγορηματικά καταφατική. Από τις αρχές του 2006, προτού ακόμη μιλήσουν οι κυβερνήσεις και οι υπουργοί, παρέες πανεπιστημιακών συζητούσαν ανοικτά την αναγκαιότητα σοβαρών θεσμικών μεταρρυθμίσεων με στόχο να αντιμετωπιστούν οι παθογένειες των ελληνικών πανεπιστημίων, οι αθέλητες συνέπειες του θεσμικού πλαισίου που διαμορφώθηκε το 1982, οι εκτροπές από τους δημοκρατικούς κανόνες.

Υποστήριζαν ότι το πανεπιστήμιο χρειάζεται βαθιές διαρθρωτικές αλλαγές προκειμένου να αναγεννηθεί ο θεσμός, να ανταποκριθεί στις προκλήσεις μιας κοινωνίας όπου η γνώση είναι θεμέλιος λίθος της. Οι πανεπιστημιακοί ήταν οι πρώτοι που μίλησαν δημόσια για τις ανεξέλεγκτες ομάδες εξουσίας μέσα στα ιδρύματα, για την ευνοιοκρατία, για τη συναλλαγή. Μίλησαν δημόσια με γνώμονα το κοινό συμφέρον. Μία από αυτές τις παρέες μάλιστα, η ΑΡΣΗ, χάρη στον Λευτέρη Παπαγιαννάκη, δημοσιοποίησε μια συνολική μεταρρυθμιστική πρόταση που είχε σημαντική απήχηση και ενίσχυσε το μέτωπο της μεταρρύθμισης στα πανεπιστήμια και στην κοινωνία.

Αμέσως μετά, στο περιβάλλον της προετοιμασίας του νόμου Γιαννάκου, ομάδες πανεπιστημιακών, οι λεγόμενοι *Χίλιοι*, κατέγραψαν δημόσια, ενάντια στην ηγεσία της τότε ΠΟΣΔΕΠ, τη διεκδίκηση μεταρρυθμίσεων για ένα λειτουργικό δημόσιο πανεπιστήμιο που αξιολογείται και λογοδοτεί στην κοινωνία. Στο περιβάλλον της διετούς κυοφορίας του νόμου Διαμαντοπούλου, δεν είναι επίσης λίγοι οι πανεπιστημιακοί που αναρωτήθηκαν: Γιατί η Πολιτεία δεν εφαρμόζει τον νέο νόμο για τα πανεπιστήμια, γιατί το υπουργείο δεν προχωρεί έστω στις μεταρρυθμιστικές εκείνες ρυθμίσεις που είναι στην ίδια κατεύθυνση με το σχέδιο που κάποια στιγμή έθεσε σε διαβούλευση; Γιατί δεν χτίζει τη δική του μεταρρύθμιση επάνω στην προηγούμενη; Γιατί δεν αξιοποιεί τον τετραετή προγραμματισμό για να συνάψει ένα νέο συμβόλαιο με τα πανεπιστήμια; Τι είναι τελικά η μεταρρύθμιση; ακαριαία πράξη;

Δεν είναι επίσης λίγοι οι πανεπιστημιακοί που εργάστηκαν για να καταθέσουν συγκεκριμένες προτάσεις μεταρρύθμισης για τη διοίκηση, τα προγράμματα και τη διάρκεια των σπουδών, τη συμμετοχή των φοιτητών στη λήψη των αποφάσεων, το άσυλο, το προσωπικό των **ΑΕΙ**. Υπάρχουν βέβαια και πανεπιστημιακοί που αντιδρούν σε κάθε αλλαγή, είτε για λόγους ιδεολογίας είτε για λόγους ιδιοτέλειας. Παντού υπάρχουν ανάλογοι, γιατί να λείπουν από τα πανεπιστήμια; Πιστεύω όμως ότι είναι σήμερα μειοψηφία και ελπίζω να μη γίνουν πλειοψηφία. Η κυβέρνηση ακολουθεί ωστόσο μια πολιτική που κινδυνεύει να τους κάνει πλειοψηφία. Δύο χρόνια τώρα, αντί να χτίζει συναινέσεις για έναν νόμο που θεωρεί αναγκαίο, επενδύει στην αντιπαλότητα. Εγκαλεί συλλήβδην τους πανεπιστημιακούς και τα πανεπιστημιακά ιδρύματα, υποτιμά τις προτάσεις τους, δυσχεραίνει την έρευνα που είναι απαραίτητη για την πανεπιστημιακή διδασκαλία, τιμωρεί τα πανεπιστήμια. Επιλέγει τον λαϊκισμό για να εξασφαλίσει κοινωνικές συναινέσεις εναντίον των πανεπιστημιακών, ποντάροντας στις αρνητικές εμπειρίες που ενδεχομένως έχουν πολλές ελληνικές οικογένειες από τη φοίτηση των παιδιών τους στα ελληνικά πανεπιστήμια. Δεν φθάνουν άραγε οι αγανακτισμένοι πολίτες στην πλατεία Συντάγματος;

Τέλος, αντί να σταθμίσει τις προτεινόμενες αλλαγές, να στηριχθεί στις όποιες θετικές πλευρές της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στην Ελλάδα για να αντιμετωπίσει τις παθογένειες, επιλέγει σαρωτικές αλλαγές που κινδυνεύουν να οδηγήσουν τα ελληνικά πανεπιστημιακά στο χάος. Αντί να δει την κρίση ως ευκαιρία για να ξανασκεφθεί το πανεπιστημιακό τοπίο, να διορθώσει την αρχιτεκτονική του με τη συνεργασία των πανεπιστημίων, τη βλέπει ως ευκαιρία για να τιμωρήσει τους πανεπιστημιακούς. Ακόμη και αν αξίζουν την τιμωρία, έχει άραγε σκεφθεί το υπουργείο με ποιες δυνάμεις θα εφαρμόσει τον νόμο; Τι θα γίνει από τον

Σεπτέμβριο και μετά στα πανεπιστήμια; Ποιες είναι οι συναινέσεις που έχει; Πώς θα εξασφαλίσει συναινέσεις; Εδώ κινδυνεύει να στρέψει ακόμη και την ΠΟΣΔΕΠ εναντίον της, μια συνδικαλιστική ηγεσία που ανήκει σαφώς στο μεταρρυθμιστικό τόξο και που με αντίστοιχη λογική ανέτρεψε τον προηγούμενο αντιδραστικό συσχετισμό που ηγεμόνευε τη διοικούσα επιτροπή της. Αν για τον νόμο Γιαννάκου, έναν νόμο της δεξιάς διακυβέρνησης με τις γνωστές ελληνικές διχοτομίες της Δεξιάς και της Αριστεράς, βρέθηκαν *Χίλιοι* να υπογράψουν την ανάγκη μεταρρυθμίσεων, αμφιβάλλω αν στις σημερινές συνθήκες μπορούν να βρεθούν οι μισοί. Οι υπόλοιποι απουσιάζουν από σύνεση. Για να αναγκαστεί η κυβέρνηση να τους ακούσει. Για να ανοίξει ουσιαστικό διάλογο μαζί τους. Και γι' αυτό δεν χρειάζεται τόσο χρόνος όσο πολιτική βούληση.

Στην Ελλάδα, δυστυχώς, δεν υπάρχει- με ευθύνη όλων μας, άλλων περισσότερο και άλλων λιγότερο- κουλτούρα ουσιαστικού διαλόγου. Η κυβέρνηση τελευταία θεωρεί ότι ο διάλογος εξαντλείται στην ηλεκτρονική διαβούλευση. Η αντιπολίτευση είναι πάντοτε κατά της μεταρρύθμισης που προτείνει η κυβέρνηση, ακόμη και αν η αλλαγή υπάρχει στο δικό της πρόγραμμα. Σε ένα κατά βάση δικομματικό σύστημα η στείρα αυτή αντιπολιτευτική στάση δημιουργεί αδιέξοδα για τις μεταρρυθμίσεις και ενδεχομένως είναι ένας από τους λόγους της ελληνικής ακινησίας. Από την άλλη, τα συνδικαλιστικά όργανα των ομάδων που εμπλέκονται στη συγκεκριμένη μεταρρύθμιση ξεκινούν με την καταγγελία της. Ο διάλογος γίνεται έτσι για τα προσχήματα. Προτείνω να αφήσουμε πίσω μας αυτή την παράδοση. Η κυβέρνηση να ξανασκεφθεί τη μεταρρύθμιση που προτείνει, να δει κριτικά το δημιούργημά της για τις αντιφάσεις και τις ατέλειές του, να προβληματιστεί για τη λειτουργικότητα του νόμου που εισηγείται, να δεχθεί τροποποιήσεις, να καθήσει στο ίδιο τραπέζι με τη συνδικαλιστική ηγεσία των πανεπιστημιακών για να καταλήξουν σε όσο γίνεται κοινά αποδεκτές λύσεις στα μείζονα ζητήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Όλα δείχνουν ότι απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτό είναι να ξανασκεφθεί η πολιτική ηγεσία του υπουργείου το σύστημα της διοίκησης που προτείνει το σχέδιο νόμου. Δεν θα αξιοποιήσω εδώ το επιχείρημα της αντισυνταγματικότητάς του. Δεν είμαι πεισμένη ούτε για τη συνταγματικότητα ούτε για την αντισυνταγματικότητα της ρύθμισης αυτής και θεωρώ λάθος να γίνει η συζήτηση σε αυτή τη βάση. Το σύστημα που προτείνεται είναι ακραία προβληματικό, ακόμη και αν είναι σύννομο. Για πολλούς λόγους. Διότι, αντί να θεραπεύσει το ισχύον σύστημα διοίκησης που δεν έχει θεσμικά αντίβαρα, το ενισχύει. Δημιουργεί ένα πανίσχυρο συμβούλιο διοίκησης. Παραδίδει για οκτώ χρόνια στην πραγματικότητα την εξουσία του πανεπιστημίου σε μια μικρή ομάδα ανθρώπων που καθορίζει τα πάντα. Επιτρέπει τον έλεγχο αυτής της ομάδας από ισχυρά κέντρα μέσα στο πανεπιστήμιο ή πολυπληθείς σχολές. Αποκλείει από το όλο σύστημα το πιο δυναμικό ίσως και με υψηλά προσόντα τμήμα του διδακτικού προσωπικού που συγκεντρώνεται στις χαμηλές βαθμίδες. Δημιουργεί απίστευτες εξαρτήσεις του διδακτικού προσωπικού από το συμβούλιο και τον κοσμήτορα, ο οποίος επιλέγεται από το συμβούλιο. Τέλος, δεν απαντά στα σημερινά προβλήματα της διοίκησης των πανεπιστημίων.

Αν οι πανεπιστημιακοί εκλέγουν πρυτάνεις και αυτό τους καθιστά ανίσχυρους απέναντι στην εκλογική τους πελατεία, γιατί τα συμβούλια διοίκησης, που επίσης θα εκλέγονται από τους πανεπιστημιακούς, δεν θα είναι ανίσχυρα απέναντι σε αυτούς που τους εκλέγουν; Υπάρχει άραγε ενδιάμεση πρόταση στο σύστημα της διοίκησης; Ανάμεσα στην ακινησία και στη συγκεκριμένη αλλαγή υπάρχει η πρόταση του τελευταίου συνεδρίου των πανεπιστημιακών. Είναι μια πρόταση που δέχεται ένα συμβούλιο διοίκησης με εποπτικές και ελεγκτικές αρμοδιότητες και ταυτόχρονα διατηρεί το πρυτανικό συμβούλιο και τη σύγκλητο. Είναι μια πρόταση που δέχεται ότι υπάρχει ζήτημα και επιχειρεί να το διορθώσει παίρνοντας υπόψη τις πραγματικές συνθήκες. Υπάρχει και ένα ακόμη επιχείρημα για να μεταβάλει το υπουργείο την άποψή του. Το σύστημα διοίκησης συγκεντρώνει την καθολική αντίδραση της πανεπιστημιακής κοινότητας και δεν επιτρέπει την ουσιαστική συζήτηση των υπόλοιπων αλλαγών, ανάμεσα στις οποίες υπάρχουν αναμφίβολα και θετικές ρυθμίσεις. Η πιο σημαντική από τις θετικές αλλαγές είναι, κατά την άποψή μου, ο πανεπιστημιακός «Καλλικράτης», η

αναδιάρθρωση των σχολών και των τμημάτων όπου αυτό είναι απαραίτητο και με ό,τι σημαίνει για την εισαγωγή των φοιτητών και φοιτητριών, την οργάνωση των σπουδών, την οριοθέτηση του διδακτικού προγράμματος και των υποδομών. Στην Ελλάδα η οργάνωση των πανεπιστημιακών σπουδών κατέληξε σε κάποιες περιπτώσεις άναρχη και πελατειακή. Ήρθε η ώρα να το αντιμετωπίσουμε με κριτήρια επιστημολογικά και κοινωνικά και να κάνουμε τις απαραίτητες αλλαγές για ένα πανεπιστήμιο που θα διασφαλίζει τις καλύτερες δυνατές συνθήκες για τη μόρφωση των φοιτητών του.

Η κυρία Μαρία Ρεπούση είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια του ΑΠΘ και υπεύθυνη Παιδείας της Δημοκρατικής Αριστεράς.